

Ratno stanje - dononošenje zakona bez javne rasprave

NEPUNIH nedelju dana nakon radničkog protesta UPRAVU U STEČAJU RADNICIMA!, Vlada Srbije je u ponedjeljak usvojila Predlog zakona o privatizaciji i Predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o stečaju. Izmene Zakona o stečaju neće počivati na načelima koje su predložili radnici, nego na sasvim suprotnim, po predlogu Ministarstva ekonomije. Ministar Radulović je gostujući na RTS-u ponovio svoju poznatu ocenu da se predlogom izmena zakona „pojačavaju prava radnika“, jer će sva dugovanja prema njima (a ne samo 12 minimalaca, kao do sada) ući u prvi isplatni red. Tako ministar Radulović razume prava radnika u stečaju – kao kupovinu socijalnog mira za narednih godina dve. Radnici-povereni su na protest 24. decembra tražili nešto sasvim drugo – da upravljuju stečajem. Ministar se u istom gostovanju odredio i prema upravljanju, bar kad se radi o preduzećima u postupku privatizacije: „Koliko ljudi će izgubiti posao zavisí od uspešnosti menadžmenta i Agencije za privatizaciju u sprovodenju postupka privatizacije. Cilj je da bude što manje, da se preduzeća postave na zdrave noge da bi dobili privredni rast koji nam je potreban i stvoriti nova radna mesta i u tom, a ne samo u privatnom sektoru. I da bi kroz postupak privatizacije privukli investitore i pojačali pozitivne efekte tog dela. Znači, uspešnost zavisi od ljudi koji vode preduzeća, tako je u celom svetu, pa nema razloga da ne bude i kod nas.“ Radnika, koji ovih dana aktivno traže upravljačka prava, nema nigde. Međutim prilike za sučeljavanje navedenih pozicija neće biti, jer je Vladin Predlog izmena zakona o stečaju upućen Narodnoj skupštini na razmatranje po hitnom postupku, dakle bez ikakve javne rasprave i sa ograničenom debatom u samoj Skupštini.

Članom 167. Poslovnika Narodne skupštine predviđeno je da po hitnom postupku „može da se doneše zakon kojim se uređuju pitanja i odnosi nastali usled okolnosti koje nisu mogle da se predvide, a nedonošenje zakona po hitnom postupku moglo bi da prouzrokuje štetne posledice po život i zdravlje ljudi, bezbednost zemlje i rad organa i organizacija, kao i radi ispunjenja međunarodnih obaveza i usklajivanja propisa s propisima Evropske unije.“ Drugim rečima, u slučaju rata, cumanija, viših nacionalnih interesa i sličnih katastrofa. Ovakvih razloga nema za hitne izmene Zakona o stečaju. Ipak, ministar Radulović u procesu izrade zakona vidi mesto samo za svoj kabinet i za Vladu: „To su sistemske zakoni, kako važni zakoni, i trebalo je malo vremena da se svi upoznaju i da shvate sve delove zakona. Radi se o jednoj širokoj materiji koja ima dalekosežne posledice, tako da je to potrajalo duže nego što smo planirali. Međutim, važno je da je prošlo Vladu, da će zakoni biti upućeni u Skupštinu sutra, pre kraja godine, i očekujemo njihovo usvajanje već u januaru.“ Bez javne rasprave. Transparencyt Srpske odavno insistira na tome da je „javnost izrade propisa preduslov borbe protiv korupcije“, ali i bez autoriteta TS znamo vrlo dobro šta znači pisanje zakona iza kabinetnih vrata i njihovo usvajanje u skupštinskom muku i medijskoj halabuci.

Praksa je još iz devedesetih godina da se klijuni sistenski zakoni donose u ubrzanim procedurama, primerenim ratnom stanju. Nikad proglašeno ratno stanje u Srbiji isto tako nikada nije ni prekinuto, samo je ukidanje prava govora u ime „srpsva“ zamjenjeno ukidanjem prava govora u ime privatizacije, usklajivanja sa Evropskom unijom ili, u novije vreme, u ime borbe protiv korupcije.

Aleksandar Vučić nas je celog vikenda zabavljao konačnim rešenjem „24 privatizacije“ i obračunom sa svima „koji su osteli državu“, da bi u ponedeljak Vlada pokazala pravo lice vicepremijerove borbe protiv korupcije – izmene zakona o stečaju preostalo imovinu društvenih preduzeća koja nije uništena u privatizaciji, tj. borba protiv korupcije će uništiti ono što još uvek nije uništeno korupcijom. Radnici, mali akcionari, građani u Vučićevom antikorupcijskom pohodu ne postoje kao oštećeni. Njihovo mesto je u parteru, da prate kako Država goni tajkune i kako se sa njima nagađa. Slobodni su da zvile ili aplaudiraju, stvar ukusa i simpatiju prema glavnim glumcima.

Aleksandar Vučić je naučio sve lekcije u deceniji koju je proveo u opozicionoj klupi – isto su ovako Božidar Đelić i Mladen Dinkić gurnuli četiri banke u vreme novogodišnjih praznika; isto je ovako Tadić podničio elite posvećene „izgradnji pravne države“ obećanjem da će, umesto pljačke društvene svojine u privatizaciji, razrešiti ubistvo Slavka Čuruvije.

U ovom broju objavljujemo drugi deo izlaganja Aleksandra Lojpura sa našeg seminara o delu Borisa Kidriča i Edvarda Kardelja, održanog oktobra 2013. godine. Problemi i dileme otvoreni u ovom tekstu, uvede u nas u razgovore o poslednjem Ustavu SFRJ, koji ćemo povodom njegove četrdesete godišnjice voditi u narednih dva meseca.

Novačnoj okrugloj stolu u okviru seminara o Kidriču i Kardelju, tražili smo odgovor na pitanje: „Da li je moguća restitucija društvene svojine?“ Ovim pitanjem počinjemo razgovor o Ustavu iz 1974. godine, i nastavljamo borbu za izmene Zakona o stečaju koje će upravu dati radnicima.

Javnu raspravu o Vladinom Predlogu zakona o izmenama i dopunama zakona o stečaju organizovamo sami, u subotu 18. januara u 14.00. Očekujemo vas!

Učitelj nezalica i njegovi komiteti

PO Ustavu SFRJ, Jugoslavija je bila konfederacija Republika koje su bile konfederacije Opština.

Iako nisu bile definisane kao nacionalne etničke države, Republike su vrlo brzo posle napuštanja unitarnističkog načina uređenja, već po Ustavu iz 1963. godine počele da se razvijaju i ponašaju kao etničke države. Ustavnim amandmanom iz 1968. i 1971. godine državno ustrojstvo je postalo vrlo slično ustrojstvu Evropske unije danas, sve odluke federalnih vlasti su se donosile isključivo konsensusom republika, osim armije nije postojala niti jedna institucija koja je funkcionalisala kao prava savezna institucija.

Za vreme Tita, najvažniji konflikti su rešavani od strane Josipa Broza Tita, kao krajnje instance. Posle Tita, kao krajnji mehanizam za rešavanje sukoba (do koga je došlo očigledno), vodio je ulogu vrhovne vlasti kakvu je imao Tito u Jugoslaviji, ali pošto je u njih nije bilo dovoljno jak da predstavlja takvu vlast u celoj državi, oni su se zadovoljili takvom ulogom u svojim vlastitim državama. 1990. godine, nakon raspada komunizma, bivši komunisti su učestvovali u prvim demokratskim izborima i preuzeeli vlast tako što su davali nacionalističke argumente. Hrvatski lideri su govorili: „Hrvatska strojnica o hrvatskom narodu i hrvatskoj novčarki u hrvatskom čepu“. U Srbiji, komunistički lideri su govorili: „Srbija će ponovo biti velika i ujedinjena“. Pošto nije bilo mehanizama za rešavanje sukoba, koji bi bili kompetentni za celu zemlju, i pošto su u svakoj od država komunističke vode uspele da se nametnu ušteđujući svaku drugu vlast u državi, nije bilo načina da se reši konflikt.

Ovaj proces izgleda da je bio još nekončan. Sila koja je sadašnju crnogorsku vladu terala da zahteva da Crna Gora postane međunarodno priznata suverena država delimično potiče od te želje sadašnjih, bivših komunističkih lidera da budu absolutni vladari u svojim republikama. Želja da se vlasta kao Tito na maloj teritoriji toku je očita u politici nekih političkih lidera u Vojvodini. Oni su govorili da žele da Vojvodina postane republika zato što žele da

za samoobrazovanje Riten čuvena pitanja

Aleksandar Lojpur

Kardelj – tvorac utopije ili alternativa „liberalnoj demokratiji“ (II)

Imenovati TO ratom

Branko Horvat

danas retki zagovornici revolucije i vaspostavljanja sistema društvene svojine tvrde da radničko akcionarstvo nije alternativa društvenoj svojini.

U Gimnaziji sam naučio kao mantru jednu od 14 Marksovih teza o Fojerbalu – da filozof svet proučavaju, ali da to nije ono što je „prava stvar“, da je prava stvar kako stvarnost menjati. Ovoge se podsećam zato što se postavlja pitanje – ako kažemo da radničko akcionarstvo nije alternativa društvenoj svojini, šta onda raditi, kako ovu našu čemenu stvarnost promeniti, odnosno, šta je alternativa ovom čudu u kome živimo, koje se raspada. O tome će reći par rečenica na kraju ovog mog izlaganja.

Vratimo se sada kritičkoj analizi Kardeljevog sistema. Idejno zamisljeno samoupravno dogovaranje i planiranje unutar preduzeća i u opštinstama kao osnovnim jedinicama vlasti, dogovaranje i planiranje u drugim društveno političkim zajednicama, tj. Republikama i federacijama, u praksi je vrlo često bilo podložno manipulacijama i izručivanju.

Pogleđajmo kako je Branko Horvat, profesor iz Zagreba to analizirao u svom delu *The Political Economy of Socialism – Politička ekonomija socijalizma*, New York 1982. godine:

„Umožavanje sukoba. Fragmentacija (...) vjerojatno povećava učestalost sukobljavanja. To se dogodilo u Jugoslaviji nakon slabko koncipirane institucionalne reforme kojom se utemeljila tzv. osnovna organizacija udruženog rada. Međunarodna studija, usporedujući jedno jugoslavensko i jedno englesko preduzeće, pokazala je da su sukobi bili tri puta brojniji u jugoslavenskom preduzeću. Dakako, bilo je utopiski očekivati da sukobi nestanu, čak i u vještigrađenim samoupravnim organizacijama (...) Samoupravna organizacija je, prema tome, vrlo osjetljiva na sukobe. Stoga su organizacijska shema i metode rješavanja sukoba vrlo važni za efikasno odlučivanje.

[...] Dok formalno uvažavaju statute i pravilnike, pravila i uredbe, pojedinci i skupine mogu zloupotrijebiti pravila odlučivanja i uistiti njihovu demokratsku bit. Svakog upoznat sa radom odbora je savršen svjetan toga. Slijedi sažet sistematičan pregled mogućih empiričkih zapožimanja kroz nekoliko godina u samoupravnim organizacijama (...) Samoupravna organizacija je, prema tome, vrlo osjetljiva na sukobe. Stoga su organizacijska shema i metode rješavanja sukoba vrlo važni za efikasno odlučivanje.

Kada je Kardelj donela neustavni Zakon o privatizaciji, zaposleni su lišeni svojih imovinskih prava u pogledu imovine preduzeća u kojima su bili zaposleni, i to, pre svega, prava korišćenja, ubiranja plodova i raspolažanja imovinom tih preduzeća, prava vlasništva nad delom akcija i prava na otkup po povoljnim uslovima dela akcija koji je neophodno otkupljiv. Zato je PARIS, Pokret akcionara, radnika i sindikata Srbije, podneo inicijativu Ustavnom судu kao i Vladu i Skupštini Republike Srbije da Ustavni sud proglaši Zakon o privatizaciji neustavnim, te da bude donet zakon o izmenama i dopunama zakona o restituciji, pa da se zaposlenima, penzionerima i potomcima zaposlenih vrati imovina, tj. prava korišćenja, ubiranja plodova i raspolažanja, nad preduzećima u kojima su bili zaposleni. Tako je imovina preduzeća u pitanju.

1. Pojedinačni ili skupinska pitanja razmatranje neugodnog pitanja i problema. Opozicija nastoji sprječiti tu inicijativu. Najdenostavlja i najprimitivnija reakcija je neusklađivanje zahtjeva u odgovarajući dnevni red. Objasnjenje takvog postupka može biti zaboravljivost, gubitak materijala, potreba za prethodnim savjetovanjem s ostalim tijelima.

2. Ako se zahtjev i uvrsti u dnevni red, on nije pronađen potrebnim informativnim materijalom. Bez adekvatnih informacija, savjet ili odbor odbija da ga razmotri.

3. Predmet se stavlja na kraj dugog dnevnog reda. Do časa kad dođe na red za razmatranje svih u iscrpljeni, pa se sastanak raspusti, ili više nema kvorum, pa se raspolažavanje odgađa. Isti način može se koristiti za „izmamljivanje“ željene odluke. Kad, zbog iscrpljenosti, mogući oponenti napuste sastanak, preostali članovi kilke mogu lakše vršiti pritisak u smjeru donošenja njima poveljne odluke.

4. Ako se prve tri prepreke sastavljaju, klika može omotati odlučivanje, tj. donošenje odluke i na drugi način. Samo je potrebno da nekoliko ljudi iznese potpuno besmislenje povicare i stvore konfuziju. Posljedica toga bit će konfuzija, odnosno besmislena odluka ili će se donošenje odluke opet odgoditi. Isti trič može se primijeniti kada odgovorni odbor mora obavezno odgovoriti na sugestije ili kritike predloženog novog statuta, a to želi izbjegći.

5. Odluka se doneše, ali se, na neki način, ne unese u zapisnik ili se nejasno formuliра.

6. Ako nijedan drugi način ne uspije, izvršni službenik jednostavno može propustiti da izvrši odluku. Da bi se reagiralo na takvu situaciju, mora se pronaći odgovarajući zapisnik i javno kritizirati izvršioča. Mnogi se, po svoj prilici, ne žele time baviti.

7. Elegantniji način je čekati neko vrijeme i zatim vratiti predmet samoupravnim tijelu, klika može omotati odlučivanje, tj. donošenje odluke i na drugi način. Samo je potrebno da nekoliko ljudi iznese potpuno besmislenje povicare i stvore konfuziju. Posljedica toga bit će konfuzija, odnosno besmislena odluka ili će se donošenje odluke opet odgoditi. Isti trič može se primijeniti kada odgovorni odbor mora obavezno odgovoriti na sugestije ili kritike predloženog novog statuta, a to želi izbjegći.

8. Dobro poznati trič je proglašavanje predmeta tako važnog da zahtjeva posebno proučavanje pododbrana osnovanim u svom tlu. Do tada, dok se podobri osnovi i predmet raspravi, on postaje irelevantan.

9. Ako postoji nekoliko samoupravnih tijela, izvršni službenik može predmet slati od jednog do drugog tijela, pretvarajući se da ne zna u čijoj je nadležnosti predmet. Tako nastala konfuzija je obično dovoljna da uništi „projekt“.

Kardeljev sistem socijalističkog samoupravljanja je unesen sa raspadom Jugoslavije kao države u kojoj je razvijan i u kojoj je uspostavljen. Zbog njegove unikatnosti i okolnosti da je žive relativno kratko, danas se na taj sistem gleda kao na jednu od mnogobrojnih utopija. Ali, danas smo svi svedoci i aktivni učesnici urušavanja klasičnog političkog i ekonomskog sistema zasnovanog na privatnoj svojini, kojeg nazivamo liberalnom demokratijom. U prenove velikom broju država srednji sloj nestaje, polarizacija na ekstremno bogatu manjinu i ekstremno siromašnu većinu preti da dovede do potpunog haotičnog raspada uredenja. Mnoge sada marginalne grupe uvidaju problem i traguju za alternativama. Jugoslovensko iskustvo pokazuje da postoji održiva alternativa, pogotovo za bivše jugoslovenske države. Još Kardelj je rekao, podsećam vas na onu rečenicu iz njegovog „Pravaca razvoja“:

„Dakako, bilo bi absurdno tvrditi da je oblik socijalističkog samoupravljanja kakav se razvio u Jugoslaviji jedini mogući oblik takvog demokratskog sistema neposrednog upravljanja radnika njihovim zajedničkim minulim ratom... Ali, bez preterivanja možemo reći da socijalističko samoupravljanje najdoslednije i najjasnije otvara perspektivu upravljanja takvog razvoja.“

Usudjujem se da dam par natuknica o tome kako bi mogla izgledati alternativa u Srbiji, pa ako hoće i u drugim državama bivše SFRJ, osim Slovenije.

Naravno, ne možemo sada vaskrsnuti SIZ-ove i uvesti zabranu kapitalizma, tj. ubiranju profitna na osnovu uloženog kapitala.

Na traženje alternative, po mom mišljenju, treba poći od ispravljanja jedne ogromne nepravde.

Rekoso može da uprkos tome što je društvena svojina de facto bila bez titula u smislu klasičnih pravila građanskog prava, a de iure je njen titul bilo „Društvo“ koje, budući da nije bilo organizованo kao pravno lice nije postalo u građansko-pravnom smislu kao titular, klasična ovlašćenja iz prava vlasništva – prava korišćenja, pravo ubiranja plodova i pravo raspolažanja (u utendu, ius fructi, ius abutendi), i de facto i de iure, pripadala su, kada je imovina preduzeću u pitanju.

Kada je Srbija donela neustavni Zakon o privatizaciji, zaposleni su lišeni svojih imovinskih prava u pogledu imovine preduzeća u kojima su bili zaposleni, i to, pre svega, prava korišćenja, ubiranja plodova i raspolažanja imovinom tih preduzeća, prava vlasništva nad delom akcija i prava na otkup po povoljnim uslovima dela akcija koji je neophodno otkupljiv. Zato je PARIS, Pokret akcionara, radnika i sindikata Srbije, podneo inicijativu Ustavnem судu da Ustavni sud proglaši Zakon o privatizaciji neustavnim, te da bude donet zakon o izmenama i dopunama zakona o restituciji, pa da se zaposlenima, penzionerima i potomcima zaposlenih vrati imovina, tj. prava korišćenja, ubiranja plodova i raspolažanja, nad preduzećima u kojima su bili zaposleni. Tako je imovina preduzeća u pitanju.

2. Ako se zaht